

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

SECȚIA A PATRA

CAUZA NEAGU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

(Cererea nr. 21969/15)

HOTĂRÂRE

Art. 9 • Obligații pozitive • Deținutul trebuie să dovedească, printr-un document emis de noul cult, convertirea sa religioasă în timpul detenției, pentru a primi mese în conformitate cu religia sa • Cerință strictă care depășește gradul de justificare care poate fi impus pentru a dovedi existența unei credințe autentice • Neexaminarea detaliată de către instanțele naționale a faptelor și a posibilității reale de a obține probe având în vedere restricțiile impuse în calitate de persoană privată de libertate • Obligația de neutralitate a autorităților naționale nu trebuie să se opună examinării elementelor de fapt care caracterizează manifestarea unei religii • Lipsa unui echilibru just între interesele penitenciarului, ale altor persoane lipsite de libertate și ale persoanei lipsite de libertate în cauză • Sistem penitenciar adaptat pentru a răspunde unei cereri de servire a anumitor feluri de mâncare

STRASBOURG

10 noiembrie 2020

DEFINITIVĂ

08/03/2021

Hotărârea a rămas definitivă în temeiul art. 44 § 2 din Convenție. Aceasta poate suferi modificări de formă.

În cauza Neagu împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a patra), reunită într-o cameră compusă din:

Yonko Grozev, *președinte*,
Iulia Antoanella Motoc,
Branko Lubarda,
Carlo Ranzoni,
Georges Ravarani,
Jolien Schukking,
Péter Paczolay, *judecători*,

și Andrea Tamietti, *grefier de secție*,

Având în vedere cererea (nr. 21969/15) îndreptată împotriva României, prin care un resortisant al acestui stat, domnul Dănuț Neagu („reclamantul”), a sesizat Curtea la 5 iunie 2015, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”),

Având în vedere decizia de a aduce prezenta cerere la cunoștința Guvernului român („Guvernul”),

Având în vedere observațiile părților,

După ce a deliberat în camera de consiliu, la 29 septembrie 2020,

Pronunță prezenta hotărâre, adoptată la aceeași dată:

INTRODUCERE

1. Cererea privește cerințele impuse reclamantului pentru a dovedi apartenența sa religioasă și pentru a-și exercita, în timpul detenției dreptul la libertatea de religie, în special în ceea ce privește furnizarea unei alimentații conforme cu preceptele religiei sale.

ÎN FAPT

2. Reclamantul s-a născut în 1987 și locuiește în Gropeni. Acesta a fost reprezentat în fața Curții de N. Ivașcu.

3. Guvernul a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

4. La 22 aprilie 2009, reclamantul a fost plasat în arest preventiv. La acel moment, acesta s-a declarat creștin ortodox. Ulterior a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea și, din 2009 până în 2017, a fost deținut în diferite penitenciare din România.

5. Acesta explică în fața Curții că, în primii trei ani de detenție, a stabilit legături cu deținuți musulmani și că, după ce a discutat pe larg cu aceștia, a decis să se convertească la islam.

6. La 27 septembrie 2012, în timp ce era privat de libertate în Penitenciarul Galați, a informat conducerea instituției că se convertise și a cerut să beneficieze de mese fără carne de porc, solicitare care i-a fost

refuzată. Acesta a furnizat Curții o copie a cererii sale. Documentul respectiv conține, în spațiul rezervat administrației, o mențiune scrisă de mână, care, în măsura în care este lizibilă, indică data de 1 octombrie 2012 și respingerea cererii (*Nu aprob*). Reclamantul precizează în fața Curții că, de teama represaliilor, nu și-a reiterat cererea. Guvernul neagă că acesta a formulat o astfel de cerere.

7. Ulterior, reclamantul a fost transferat la Penitenciarul Brăila, unde a solicitat de mai multe ori să primească mese fără carne de porc. Toate cererile sale au fost respinse, pe motiv că nu prezentase un certificat emis de reprezentanții cultului în cauză, care să ateste convertirea sa. Atunci, acesta a formulat o plângere judecătorească de supraveghere a privării de libertate, care își desfășura activitatea în această instituție.

8. Prin încheierea din 23 ianuarie 2015, judecătorul sus-menționat a respins plângerea, pe motiv că reclamantul se declarase creștin ortodox la intrarea sa în locul de deținere (*supra*, pct. 4) și, ulterior, nu a prezentat niciun document care să ateste convertirea sa. În urma contestației formulate de reclamant, Judecătoria Brăila a confirmat acest raționament, printr-o hotărâre din 23 februarie 2015.

9. Potrivit informațiilor furnizate chiar de reclamant în observațiile sale în fața Curții, în iunie 2016, când se afla în detenție în Penitenciarul Brăila, acesta a solicitat să beneficieze de mese în conformitate cu preceptele cultului adventist, iar cererea sa a fost respinsă. Ulterior, acesta a sesizat judecătorul de supraveghere a privării de libertate, care a respins plângerea, prin încheierea din 5 august 2016, pe motiv că nu dovedise că aparținea cultului adventist și că nu făcea parte din grupul de deținuți care participau la activitățile organizate de Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea în cadrul Penitenciarului Brăila. Reclamantul a contestat această decizie în fața Judecătoriei Brăila, care a respins contestația sa printr-o hotărâre din 12 septembrie 2016, considerând că reclamantul doar și-a exprimat intenția de a se converti, dar nu a făcut niciun demers concret în acest sens, deși legislația îi permitea să facă acest lucru.

CADRUL JURIDIC INTERN RELEVANT

I. LEGEA PRIVIND EXECUTAREA PEDEPSELOR

10. Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal („Legea nr. 254/2013”) prevede următoarele, în părțile sale relevante (a se vedea, de asemenea, *Erlich și Kastro împotriva României*, nr. 23735/16 și 23740/16, pct. 11, 9 iunie 2020):

Articolul 50 – Alimentația persoanelor condamnate

„(1) Administrația fiecărui penitenciar asigură condiții adecvate pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei potrivit normelor de igienă a alimentației, în funcție de vârstă, starea de sănătate, natura muncii prestate, cu respectarea convingerilor religioase asumate de către persoana condamnată printr-o declarație pe propria răspundere.

[...]

(3) Normele minime obligatorii de hrană se stabilesc, după consultarea unor specialiști în nutriție, prin ordin al ministrului justiției.”

Articolul 56 – Exercițarea drepturilor persoanelor condamnate

„(1) Exercițarea drepturilor persoanelor condamnate nu poate fi îngrădită decât în limitele și în condițiile prevăzute de Constituție și lege.

(2) Împotriva măsurilor privitoare la exercițarea drepturilor prevăzute de prezenta lege, luate de către administrația penitenciarului, persoanele condamnate pot face plângere la judecătorul de supraveghere a privării de libertate, în termen de 10 zile de la data când au luat cunoștință de măsura luată.

[...]

(9) Împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate, persoana condamnată și administrația penitenciarului pot formula contestație la judecătoria în a cărei circumscripție se află penitenciarul, în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii.

[...]”

Articolul 58 – Libertatea conștiinței, a opiniilor și libertatea credințelor religioase

„(1) Libertatea conștiinței și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase ale persoanelor condamnate nu pot fi îngrădite.

(2) Persoanele condamnate au dreptul la libertatea credințelor religioase, fără a aduce atingere libertății credințelor religioase ale celorlalte persoane condamnate.

(3) Persoanele condamnate pot participa, pe baza liberului consimțământ, la servicii sau întruniri religioase organizate în penitenciare, pot primi vizite ale reprezentanților cultului respectiv și pot procura și deține publicații cu caracter religios, precum și obiecte de cult.”

II. ORDINUL MINISTERULUI JUSTIȚIEI ȘI HOTĂRÂREA GVERNULUI

11. Ordinul Ministerului Justiției nr. 1072/2013 pentru aprobarea Regulamentului privind asistența religioasă a persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor („Ordinul nr. 1072/2013”) era în vigoare în perioada 3 aprilie 2013 – 28 noiembrie 2016. Dispozițiile acestuia relevante în speță au următorul cuprins (a se vedea și hotărârea în cauza *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 12):

HOTĂRÂREA NEAGU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Articolul 4

„(1) Persoanele private de libertate pot să-și declare, pe propria răspundere, confesiunea sau apartenența religioasă, la intrarea în locul de deținere și ulterior pe parcursul executării pedepsei privative de libertate sau a măsurii internării.

(2) Pe parcursul executării pedepsei privative de libertate sau a măsurii internării, persoanele private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor își pot exprima opțiunea de a participa la oricare dintre activitățile cu caracter religios desfășurate de reprezentanții cultelor sau asociațiilor religioase recunoscute de lege.

(3) Schimbarea confesiunii sau a apartenenței religioase pe parcursul perioadei de detenție este dovedită printr-o declarație pe propria răspundere și prin actul de confirmare a apartenenței la cultul respectiv.

(4) Prin actul de confirmare se înțelege actul emis de cultul sau asociația religioasă solicitată prin care se dovedește calitatea de membru, a persoanei private de libertate solicitante, al respectivului cult sau al respectivei asociații religioase.

(5) În cazul în care persoana privată de libertate care dorește să își declare sau să își schimbe confesiunea sau apartenența religioasă nu știe să scrie, aceasta poate da o declarație verbală pe propria răspundere, care se consemnează într-un proces-verbal de către personalul locului de deținere.”

Articolul 6

„[...]”

(4) Persoanele aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor pot solicita hrană potrivit prescripțiilor cultelor sau asociațiilor religioase recunoscute de lege, în condițiile art. 4 alin. (3). Primirea de hrană potrivit prescripțiilor cultelor sau asociațiilor religioase recunoscute de lege este supusă regimului regulamentar cu privire la primirea pachetelor.”

12. Hotărârea Guvernului nr. 157/2016 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 prevede, în părțile sale relevante în speță (a se vedea, de asemenea, *Erllich și Kastro*, citată anterior, pct. 13):

Articolul 113 – Alimentația deținuților

„(1) Administrația locului de deținere asigură deținuților, de 3 ori pe zi, o hrană variată, corespunzătoare calitativ și cantitativ regulilor de igienă a alimentației, conform vârstei, stării de sănătate și naturii muncii prestate, cu respectarea convingerilor religioase asumate de deținut, după caz, cu ocazia depunerii în penitenciar sau a aderării liber consimțite și dovedite la alte culte recunoscute de statul român, în perioada executării pedepsei.

[...]”

(4) Administrația locului de deținere asigură condiții de servire a hranei, de regulă în săli de mese, precum și dotarea necesară pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei, potrivit normelor stabilite de Ministerul Sănătății.

(5) Prepararea hranei se face sub controlul și supravegherea personalului de specialitate al locului de deținere.”

DREPTUL EUROPEAN RELEVANT

13. Părțile relevante în speță din Recomandarea Rec(2006)2 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre referitoare la Regulile Penitenciare Europene (adoptată de Comitetul de Miniștri la 11 ianuarie 2006), astfel cum erau în vigoare la momentul faptelor, prevăd următoarele (a se vedea și *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 14):

Regimul alimentar

„22.1 Deținuții trebuie să beneficieze de un regim alimentar care să țină cont de vârstă, stare de sănătate, condiție fizică, religie, cultură și de natura muncii pe care o prestează.

22.2 Legislația internă trebuie să stabilească criteriile de calitate ale regimului alimentar, precizând, în special, conținutul energetic și proteic minimal.

22.3 Mâncarea trebuie să fie pregătită și servită în condiții igienice.

22.4 Zilnic trebuie să se asigure trei mese, la intervale de timp rezonabile.

[...]”

Libertatea de gândire, de conștiință și de religie

„29.1 Deținuților trebuie să li se respecte libertatea de gândire, a conștiinței și a religiei.

29.2 Regimul penitenciar trebuie să fie organizat astfel încât să permită deținuților să-și manifeste religia și convingerile, să participe la slujbe sau la întruniri, să primească vizitele reprezentanților religiei lor și să aibă cărți sau publicații cu caracter religios sau spiritual.

29.3 Deținuții nu pot fi obligați să practice anumite religii sau să aibă anumite convingeri, să participe la slujbe sau reuniuni religioase, la practici cu caracter religios sau să accepte vizita unui reprezentant al unei religii.”

14. Comentariul la Recomandarea Rec(2006)2 conține următoarele precizări:

Regimul alimentar – Regula 22

„O funcție esențială a autorităților penitenciare este să asigure deținuților o alimentație satisfăcătoare. Modificarea titlului acestei secțiuni a regulilor („Regimul alimentar” în loc de „Alimentația”) își propune să sublinieze acest lucru. Aranjamentele conform cărora deținutul își asigură în mod individual alimentația nu sunt interzise de regulă, dar, în acest caz, ar trebui să i se asigure deținutului trei mese pe zi. În anumite state, autoritățile penitenciare le permit deținuților să-și pregătească singuri mesele, întrucât acest lucru le oferă o perspectivă asupra aspectelor pozitive ale vieții în comunitate. În acest caz, acestea le pun la dispoziție instalațiile adecvate, precum și o cantitate de hrană suficientă pentru satisfacerea necesităților nutriționale.

Regula 22.2 obligă în prezent, în mod specific, autoritățile naționale să includă în legislația internă criteriile privind calitatea regimului alimentar. Aceste criterii trebuie să țină seama de nevoile alimentare ale diferitelor categorii de deținuți. Odată definite astfel de norme specifice, sistemele de inspecție internă, precum și organele naționale

și internaționale de control, vor avea la dispoziție o bază care le permite să stabilească dacă nevoile alimentare ale deținuților sunt îndeplinite conform legii.

[...]”

Libertatea de gândire, de conștiință și de religie – Regula 29

„Regulile penitenciare au considerat neproblematic, până în prezent, locul religiei în penitenciar și s-au limitat la formularea de recomandări pozitive cu privire la cele mai bune moduri de organizare a vieții religioase în penitenciar. Cu toate acestea, creșterea în anumite țări a numărului de deținuți animați de credințe religioase puternice necesită o abordare mai bine fundamentată cu privire la principii, precum și adoptarea unor cerințe pozitive.

Regula 29.1 urmărește să asigure recunoașterea libertății de religie și a libertății de gândire și de conștiință, în conformitate cu art. 9 din Convenția europeană a drepturilor omului.

Regula 29.2 adaugă obligația pozitivă a autorităților penitenciare de a facilita practica religioasă și respectarea credințelor deținuților. Ar putea fi adoptate diverse măsuri în această privință. Regula 22 prevede deja obligația luării în considerare, în regimul alimentar al deținuților, a cerințelor legate de convingerile religioase. În măsura în care este posibil, trebuie să fie asigurate lăcașuri de cult și de reuniune, în fiecare penitenciar, deținuților de diverse religii și confesiuni. Atunci când într-un penitenciar se află un număr suficient de deținuți care aparțin aceleiași religii, trebuie autorizat un reprezentant al acestei religii. În cazul în care numărul de deținuți o justifică și dacă permit condițiile, persoana desemnată va trebui să îndeplinească această funcție cu normă întreagă. Reprezentantul calificat trebuie autorizat să țină slujbe regulate, să organizeze activități și să aibă întâlniri private cu deținuții care aparțin religiei sale. Niciunui deținut nu i se va refuza accesul la un reprezentant autorizat al unei religii.

Regula 29.3 este menită să protejeze deținuții de presiunile nejustificate în domeniul religios. Aceste aspecte sunt abordate în secțiunea generală pentru a evidenția faptul că practica religioasă nu trebuie privită în principal ca un aspect al programului de detenție, ci drept o chestiune de interes general, care îi privește pe toți deținuții.”

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 9 DIN CONVENȚIE

15. Reclamantul se plânge, în temeiul art. 9 din Convenție, că administrațiile penitenciarelor nu au recunoscut convertirea acestuia la islam și, în temeiul art. 3, că acestea i-au servit mese care conțineau carne de porc, ceea ce contravenea preceptelor religiei sale.

Curtea reamintește că nu este obligată de motivele de drept invocate de reclamant în temeiul Convenției și al protocoalelor sale și că poate să stabilească încadrarea juridică a faptelor aferente unui capăt de cerere prin examinarea acestuia din perspectiva altor articole sau dispoziții din Convenție decât cele invocate de reclamant [*Radomilja și alții împotriva Croației* (MC), nr. 37685/10 și 22768/12, pct. 126, 20 martie 2018].

16. În speță, aceasta apreciază că respectivul capăt de cerere trebuie examinat exclusiv din perspectiva art. 9 din Convenție, redactat după cum urmează:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Cu privire la obiectul plângerii

17. În răspunsul său la observațiile Guvernului, reclamantul se plânge că autoritățile naționale nu i-au permis să respecte prescripțiile alimentare ale religiei musulmane. Acesta anexează la observațiile sale deciziile interne referitoare la cererea sa de a beneficia de o alimentație potrivit prescripțiilor cultului adventist (*supra*, pct. 9), dar nu formulează niciun capăt de cerere în această privință.

18. În aceste condiții, Curtea apreciază că obiectul plângerii se limitează la problema (stabilirii) dacă autoritățile naționale au luat măsuri pentru a-i permite reclamantului să respecte interdicțiile alimentare ale religiei musulmane. Din documentele de care dispune reiese că persoana în cauză a formulat cereri în acest sens în Penitenciarul Galați și în Penitenciarul Brăila (*supra*, pct. 6-8).

B. Cu privire la admisibilitate

1. Cu privire la excepția inadmisibilității abuzului de dreptul de a introduce o cerere

19. Guvernul invocă o excepție de inadmisibilitate pentru abuzul dreptului de a introduce o cerere, susținând că reclamantul a prezentat realitatea într-un mod denaturat și incomplet. Acesta admite că demersul de schimbare a religiei are un caracter intim, dar apreciază că orice convertire implică o pregătire și o formare cu privire la preceptele religiei în cauză, sub forma unui sprijin spiritual oferit de către un reprezentant al cultului sau a studierii textelor sacre și a scrierilor religioase. Aducă că, în manifestarea exterioară a credinței, pentru ca o persoană să poată asimila esența religiei în cauză, este util și necesar să beneficieze de sprijinul unui membru al cultului sau să studieze textele religioase. Or, în speță, reclamantul nu a recurs la niciuna dintre aceste forme de sprijin și de pregătire. Singura expresie a apartenenței sale la o nouă religie a fost cererea lui de a beneficia de o alimentație specială. Guvernul subliniază, de asemenea, că reclamantul s-a

declarat creștin ortodox la intrarea sa în locul de deținere (*supra*, pct. 4), musulman în 2015, când era privat de libertate în Penitenciarul Brăila (*supra*, pct. 7), și apoi adventist, în 2016, astfel încât, după ce a solicitat mese fără carne de porc, a cerut mese conforme cu normele alimentare specifice religiei adventiste (*supra*, pct. 9), fără să informeze Curtea cu privire la acestea. Având în vedere aceste schimbări, Guvernul se îndoiește de sinceritatea convingerilor reclamantului și, prin urmare, de temeinicia cererilor sale de a primi hrană specială.

20. Reclamantul nu a prezentat observații cu privire la excepția de inadmisibilitate ridicată de Guvern pentru abuz de dreptul de a introduce o cerere. Acesta afirmă doar că s-a convertit sincer la islam.

21. Curtea a explicat, în hotărârea *Gross împotriva Elveției* [(MC), nr. 67810/10, pct. 28, CEDO 2014] care sunt obligațiile de informare ce revin reclamantilor în temeiul art. 47 din regulamentul său.

22. În speță, aceasta observă că reclamantul a informat-o, în cadrul schimbului de observații că, în iunie 2016, a solicitat autorităților Penitenciarului Brăila să primească hrană potrivit prescripțiilor cultului adventist (*supra*, pct. 9). Prin urmare, consideră că acesta nu și-a încălcat obligația de a o informa cu privire la faptele noi importante care au avut loc în cursul procedurii [a se vedea, în acest sens și *mutatis mutandis*, *Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano împotriva Italiei* (MC), nr. 38433/09, pct. 97-99, CEDO 2012]. Prin urmare, nu există niciun motiv să se constate că acesta a abuzat de dreptul său de a introduce o cerere în speță. Așadar, trebuie să se respingă excepția ridicată de Guvern.

2. Cu privire la capătul de cerere privind Penitenciarul Galați

23. Guvernul nu a ridicat excepții ulterioare referitoare la capătul de cerere cu privire la refuzul administrației penitenciarului de a-i furniza reclamantului mese fără carne de porc în cadrul Penitenciarului Galați. În această privință, Curtea observă că persoana în cauză a formulat cererea sa la 27 septembrie 2012 și că din copia acestei cereri, pe care a furnizat-o Curții, reiese că administrația penitenciarului a respins-o la 1 octombrie 2012 (*supra*, pct. 6). Reclamantul precizează că nu a insistat de teama represaliilor (*supra*, pct. 6), dar nu susține că nu a dispus de o cale de atac efectivă pentru a contesta respingerea cererii sale (a se vedea, cu privire la eficiența căilor de atac existente, *Sanatkar împotriva României*, nr. 74721/12, pct. 32, 16 iulie 2015).

24. În orice caz, Curtea constată că acest capăt de cerere este tardiv, având în vedere că cererea a fost introdusă la 5 iunie 2015. Aceasta reamintește că regula de șase luni prevăzută la art. 35 § 1 din Convenție este o regulă de ordine publică, pe care este competentă să o aplice din oficiu, chiar dacă Guvernul nu a invocat-o [*Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), nr. 56080/13, pct. 128, 19 decembrie 2017].

25. Așadar, este necesar să se respingă, pe motiv de tardivitate, în conformitate cu art. 35 § 1 și § 4 din Convenție, capătul de cerere privind refuzul autorităților de a-i furniza reclamantului mese fără porc în Penitenciarul Galați.

3. Cu privire la capătul de cerere privind Penitenciarul Brăila

26. Constatând că respectivul capăt de cerere privind asigurarea reclamantului, în Penitenciarul Brăila, a unor mese fără carne de porc nu este în mod vădit nefondat și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate în sensul art. 35 din Convenție, Curtea îl declarată admisibil.

C. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

27. Reclamantul susține că obligația de a prezenta un document scris emis de autoritățile religioase ale noului cult contravine dispozițiilor Convenției și că îi era imposibil să obțină un astfel de document atunci când era deținut în Penitenciarul Brăila. Acesta pretinde că, ocazional, conducerea închisorii organiza reuniuni de natură religioasă, dar că astfel de întâlniri nu au fost organizate în timpul detenției sale. Susține că ingerința în exercitarea dreptului său la libertatea de religie nu a avut un temei legal, întrucât obligația de a prezenta o dovadă scrisă nu rezultă din Legea nr. 254/2013, ci dintr-un act normativ de rang inferior. El s-a plâns că a fost forțat să servească mese care conțineau carne de porc și că acest lucru i-a cauzat o suferință fizică și psihologică.

28. Guvernul arată că, în temeiul legislației relevante, persoanele care declară o apartenență religioasă trebuie să dovedească acest lucru printr-un document emis de organizația religioasă corespunzătoare. Admite că această cerință poate fi interpretată ca o ingerință în exercitarea libertății de religie, dar numai în măsura în care este vorba despre credințe religioase care nu implică manifestarea unei religii în colectiv. Acesta adaugă că, în orice caz, ingerința respectivă este prevăzută de lege și urmărește un scop legitim, și anume prevenirea abuzului de drept – un abuz care, în opinia sa, diminuează importanța problemei apartenenței religioase – și protecția religiilor. Precizează că documentul impus de legislație poate fi obținut direct de la organizația religioasă în cauză sau de la un reprezentant al acesteia, autorizat să meargă în penitenciar. Acesta consideră că, în speță, nimic nu îl împiedică pe reclamant să obțină această dovadă a apartenenței sale religioase și că, în lipsa unui astfel de document, autoritățile naționale i-au respins cererea în mod întemeiat.

2. Motivarea Curții

a) Principii generale

29. Curtea reamintește că, astfel cum este protejată de art. 9 din Convenție, libertatea de gândire, de conștiință și de religie reprezintă unul din fundamentele unei „societăți democratice”, în sensul Convenției. Această libertate, în dimensiunea sa religioasă, se numără printre elementele esențiale ale identității credincioșilor și ale concepției lor despre viață, dar este totodată un bun prețios pentru atei, agnostici, sceptici sau indiferenți. În joc se află pluralismul – obținut cu costuri mari de-a lungul secolelor – care nu poate fi disociat de o astfel de societate. Această libertate implică, printre altele, libertatea de a adera sau nu la o religie și pe cea de a o practica sau nu [S.A.S. *împotriva Franței* (MC), nr. 43835/11, pct. 124, CEDO 2014 (extrase), și *Erlich și Kastro împotriva României*, nr. 23735/16 și 23740/16, pct. 28, 9 iunie 2020].

30. Deși libertatea de religie ține în primul rând de forul interior, aceasta implică, de asemenea, libertatea de a-și manifesta religia în mod individual și în privat sau în colectiv, în public, precum și în cercul celor care împărtășesc credința în cauză. Art. 9 din Convenție enumeră diferitele forme pe care le poate lua manifestarea unei religii sau a unei convingeri, și anume cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor [*Cha'are Shalom Ve Tsedek împotriva Franței* (MC), nr. 27417/95, pct. 73, CEDO 2000-VII, și *Leyla Şahin împotriva Turciei* (MC), nr. 44774/98, pct. 105, CEDO 2005-XI, și *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 29].

31. Într-o societate democratică, în care mai multe religii coexistă în cadrul aceleiași populații, se poate dovedi necesară adăugarea de limitări la această libertate de a-și manifesta religia sau convingerile, pentru a concilia interesele diferitelor grupuri și pentru a asigura respectarea convingerilor tuturor (*Kokkinakis împotriva Greciei*, 25 mai 1993, pct. 33 *in fine*, seria A nr. 260-A). Aceasta decurge atât din art. 9 § 2, cât și din obligațiile pozitive ce revin statului în temeiul art. 1 din Convenție, de a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite în aceasta (*Leyla Şahin*, citată anterior, pct. 106, și *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 30).

32. Trebuie reamintit, de asemenea, rolul subsidiar fundamental al mecanismului Convenției. Autoritățile naționale se bucură de o legitimitate democratică directă și, astfel cum a afirmat Curtea în mod repetat, sunt în principiu mai în măsură decât instanța internațională să se pronunțe cu privire la nevoile și contextele locale. Atunci când sunt în joc probleme de politică generală, în privința cărora pot exista, în mod rezonabil, divergențe profunde într-un stat democratic, este necesar să se acorde o importanță deosebită rolului decidentului național. În ceea ce privește art. 9 din Convenție, este oportun, în principiu, să se recunoască statului o marjă largă de apreciere pentru a decide dacă și în ce măsură este „necesară” o restrângere a dreptului

de a-și manifesta religia sau convingerile (*S.A.S. împotriva Franței*, citată anterior, pct. 129). Astfel, pentru a stabili amploarea marjei de apreciere într-o anumită cauză, Curtea trebuie totodată să țină seama de problema specifică din cauza respectivă (a se vedea, în special, *Manoussakis și alții împotriva Greciei*, 26 septembrie 1996, pct. 44, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV*; *Leyla Şahin*, citată anterior, pct. 110; și *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 31).

33. Deși granița dintre obligațiile pozitive și obligațiile negative ale statului în temeiul Convenției nu se pretează unei definiții precise, principiile aplicabile nu sunt mai puțin comparabile. În special, în ambele cazuri, trebuie să se țină seama de echilibrul just care trebuie păstrat între interesul general și interesele individuale, statul beneficiind, în orice situație, de o marjă de apreciere [*Eweida și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 48420/10 și alte 3 cereri, pct. 84 *in fine*, CEDO 2013 (extrase), și *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 32].

34. În sfârșit, Curtea a precizat recent, într-un context referitor la scutirea de serviciul militar, că, în cazul în care o persoană solicită o derogare specială, care i se acordă pe baza credințelor sale sau a convingerilor sale religioase, nu este excesiv sau fundamental în conflict cu libertatea de conștiință să se impună un anumit grad de justificare a credinței autentice și, dacă această justificare nu este furnizată, să se ajungă la o concluzie negativă (*Dyagilev împotriva Rusiei*, nr. 49972/16, pct. 62, 10 martie 2020, cu trimiterile citate).

b) Aplicarea acestor principii în speță

35. Revenind la faptele prezentei spețe, Curtea apreciază că este necesar să examineze capătul de cerere formulat de reclamant în lumina obligațiilor pozitive care decurg din art. 9 din Convenție [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Vartic împotriva României (nr. 2)*, nr. 14150/08, pct. 44, 17 decembrie 2013, și *Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 33]. Aceasta observă că Legea nr. 254/2013 și legislația secundară adoptată în aplicarea acestei legi consacră în mod expres dreptul persoanelor private de libertate de a beneficia de hrană potrivit prescripțiilor religiei lor (*supra*, pct. 10-11). Prin urmare, exista un cadru normativ general, suficient de previzibil și (de) detaliat, cu privire la exercitarea dreptului la libertatea de religie în penitenciare (*Erlich și Kastro*, citată anterior, pct. 34). Aceeași idee reiese și din Regulile Penitenciare Europene, în vigoare la momentul faptelor, interpretate în lumina comentariului lor (*supra*, pct. 13-14).

36. În continuare, Curtea observă că Ordinul nr. 1072/2013, care constituie legislația națională aplicabilă în materie, prevede că persoanele private de libertate pot să își declare apartenența religioasă, pe propria răspundere, la intrarea în locul de deținere și, dacă este cazul, pot să precizeze faptul că s-au convertit pe parcursul perioadei de detenție, în acest caz prezentând o declarație pe propria răspundere și un act care confirmă noua lor apartenență religioasă (*supra*, pct. 11). Aceasta nu poate reține argumentul

reclamantului potrivit căruia obligația de a prezenta o dovadă scrisă a convertirii sale nu avea un temei legal, întrucât rezulta dintr-un act normativ cu caracter infralegislativ (*supra*, pct. 27). În această privință, Curtea observă că persoana în cauză avea acces la ordinul respectiv (a se vedea, *a contrario*, *Lebois împotriva Bulgariei*, nr. 67482/14, pct. 67, 19 octombrie 2017, în care reclamantul nu avea acces la regulamentul de ordine interioară al penitenciarului), și că acest text avea un conținut previzibil, fapt necontestat de reclamant. În plus, Curtea observă că reclamantul nu a invocat în fața instanțelor interne argumente întemeiate pe pretinsa nelegalitate a Ordinului nr. 1072/2013 și nu le-a oferit ocazia de a verifica legalitatea acestui act. Acesta nu a susținut nici că nelegalitatea ordinului sus-menționat fusese deja declarată și făcea obiectul unei jurisprudențe constante a instanțelor interne. În aceste condiții și în lipsa unei examinări de către instanțele naționale, Curtea nu poate reține, ca atare, argumentul reclamantului conform căruia obligația de a prezenta o dovadă scrisă a convertirii sale nu avea un temei legal, întrucât rezulta dintr-un act normativ cu caracter infralegislativ (*supra*, pct. 27).

37. Curtea observă apoi că, potrivit Guvernului, reclamantul s-a declarat creștin ortodox la intrarea sa în locul de deținere, informație confirmată de persoana în cauză (*supra*, pct. 4), care, de altfel, a declarat în fața sa că se convertise la islam în penitenciar (*supra*, pct. 5). Prin urmare, trebuie să examineze, astfel cum a solicitat Guvernul (*supra*, pct. 28), dacă obligația impusă de Ordinul nr. 1072/2013, și anume aceea ca o persoană care s-a convertit să prezinte un certificat care atestă convertirea religioasă, pentru ca aceasta să își poată exercita dreptul de manifestare a religiei, este conformă cu obligațiile pozitive ce revin autorităților naționale.

38. Curtea constată în primul rând că libertatea de a-și schimba religia sau convingerea este garantată în mod expres de art. 9 din Convenție. În continuare, aceasta observă că obligația menționată în Ordinul nr. 1072/2013 se referă doar la convertirea religioasă care a avut loc pe parcursul perioadei de detenție, întrucât, în toate celelalte cazuri, persoanele private de libertate pot să își declare apartenența religioasă printr-o simplă declarație pe propria răspundere (*supra*, pct. 11).

39. Astfel, aceasta subliniază că Ordinul nr. 1072/2013 a introdus o distincție între declarația inițială privind apartenența religioasă, pe care deținutul o poate face în mod liber și fără formalități speciale la momentul intrării în locul de deținere, și schimbarea religiei, care a avut loc pe parcursul perioadei de detenție, pe care deținutul trebuie să o dovedească printr-un document emis de noul cult (a se vedea articolul 4 din ordinul în cauză, citat anterior, la pct. 11). În opinia Curții, o astfel de reglementare, care include o cerință strictă privind prezentarea unei dovezi scrise a apartenenței la un anumit cult, depășește gradul de justificare ce poate fi impus pentru a dovedi o credință autentică (a se vedea, *a contrario*, *Dyagilev*, citată anterior, pct. 62). Acest lucru este cu atât mai adevărat în cazul în care, precum în

speță, un deținut beneficiază inițial (la intrarea în locul de detenție) de libertatea de a-și declara religia, fără să fie necesară nicio dovadă.

40. În plus, după ce au fost sesizate cu plângerea reclamantului privind Penitenciarul Brăila, atât judecătorul de supraveghere a privării de libertate, cât și instanța de prim grad de jurisdicție au respins acțiunea persoanei în cauză, fără să fi examinat contextul factual al cererii sale, pe motiv că acesta nu furnizase atestarea scrisă impusă de reglementarea în cauză (*supra*, pct. 8). Aceștia nu au examinat nici dacă reclamantul ar fi avut posibilitatea reală de a obține o dovadă scrisă sau o altă confirmare a apartenenței lui la cultul respectiv, în special având în vedere restricțiile la care era supus în calitate de persoană privată de libertate.

41. Curtea reamintește că doar în cazuri cât se poate de excepționale dreptul la libertatea de religie, astfel cum este definit în Convenție, exclude orice apreciere de către stat a legitimității convingerilor religioase sau a modurilor de exprimare a acestora [*Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei* (MC), nr. 30985/96, pct. 78, CEDO 2000-XI]. Având în vedere importanța naturii serioase și sincere care trebuie să caracterizeze o convertire religioasă, aceasta apreciază că obligația de neutralitate a autorităților naționale, în sensul jurisprudenței sale, nu se poate opune examinării elementelor de fapt care caracterizează manifestarea unei religii (a se vedea *mutatis mutandis* și în contextul unor certificate care pot fi solicitate de un angajator în baza unui contract de muncă, *Kosteski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, nr. 55170/00, pct. 39, 13 aprilie 2006). Cu toate acestea, din hotărârile pronunțate în speță nu reiese că instanțele naționale au făcut eforturi pentru a stabili modul în care persoana în cauză își manifesta sau intenționa să își manifeste noua religie.

42. Curtea ia notă de argumentul Guvernului potrivit căruia obligația care decurge din Ordinul nr. 1072/2013 urmărește să prevină abuzul de drept – abuz care, în opinia sa, diminuează importanța problemei apartenenței religioase – și să protejeze religiile (*supra*, pct. 28). Aceasta înțelege, de asemenea, argumentul Guvernului potrivit căruia persoana în cauză și-a schimbat religia pentru a doua oară, astfel cum reiese din faptul că a solicitat să beneficieze de mese în conformitate cu normele alimentare specifice religiei adventiste (*supra*, pct. 19). Curtea observă totuși că instanțele naționale care au examinat cererea acestuia de a primi hrană potrivit prescripțiilor cultului adventist nu au considerat că această cerere constituia un abuz din partea sa (*supra*, pct. 9).

43. Curtea consideră că, având în vedere dispozițiile introduse de Ordinul Ministerului Justiției, care impuneau în special prezentarea unei dovezi scrise în cazul schimbării religiei pe parcursul perioadei de detenție, autoritățile naționale au adus atingere echilibrului just pe care trebuiau să îl asigure între interesele penitenciarului, cele ale altor deținuți și interesele particulare ale deținutului în cauză (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Jakóbski împotriva Poloniei*, nr. 18429/06, pct. 50, 7 decembrie 2010). În această privință, nu

este convinsă că solicitările reclamantului de a beneficia de un regim alimentar în conformitate cu religia sa ar fi cauzat o disfuncționalitate în administrarea penitenciarului sau ar fi avut consecințe negative asupra regimului alimentar oferit altor deținuți [ibid., pct. 52; a se vedea și *Vartic (nr. 2)*, citată anterior, pct. 49].

44. În lumina celor de mai sus și în ciuda marjei de apreciere de care dispune statul pârât în materie (*supra*, pct. 32), Curtea apreciază că autoritățile naționale nu și-au îndeplinit într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, obligațiile pozitive care le revin în temeiul art. 9 din Convenție în ceea ce privește mesele servite reclamantului în Penitenciarul Brăila.

45. Prin urmare, a fost încălcat art. 9 din Convenție.

II. CU PRIVIRE LA APLICAREA ART. 41 DIN CONVENȚIE

46. Art. 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

47. Reclamantul solicită 15 000 de euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

48. Guvernul consideră că această sumă este excesivă în raport cu jurisprudența Curții (în materie).

49. Pronunțându-se în echitate, în conformitate cu art. 41 din Convenție, Curtea acordă reclamantului 5 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit.

B. Cheltuieli de judecată

50. Reclamantul solicită 215,053 EUR pentru cheltuielile de judecată suportate de acesta în cadrul procedurii desfășurate în fața Curții. El afirmă că această sumă reprezintă onorariile avocatei sale și prezintă o copie a chitanței emise de aceasta din urmă.

51. Guvernul se opune rambursării acestei sume. Acesta presupune că respectiva corespondență trimisă Curții a fost redactată în întregime de însuși reclamantul. În fapt, în opinia sa, nimic nu indică faptul că respectiva chitanță a fost într-adevăr emisă de avocata în cauză.

52. În conformitate cu jurisprudența Curții, un reclamant nu poate obține rambursarea cheltuielilor de judecată decât în măsura în care se stabilește caracterul real, necesar și rezonabil al acestora. În speță, ținând seama de documentele aflate în posesia sa și de criteriile menționate anterior, Curtea

consideră rezonabil să acorde reclamantului suma de 215 EUR cu titlu de cheltuieli de judecată pentru procedura în fața Curții, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către reclamant.

C. Dobânzi moratorii

53. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu trei puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *declară*, în unanimitate, cererea admisibilă în ceea ce privește capătul de cerere privind refuzul autorităților de a-i furniza reclamantului mese conforme cu prescripțiile religiei musulmane, în Penitenciarul Brăila, și inadmisibilă pentru celelalte capete de cerere.
2. *hotărăște*, cu cinci voturi la două, că a fost încălcat art. 9 din Convenție;
3. *hotărăște*, cu cinci voturi la două,
 - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de trei luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:
 - b) 5 000 EUR (cinci mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral,
 - c) 215 EUR (două sute cincisprezece euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit de către reclamant, pentru cheltuielile de judecată;
 - d) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;
4. *respinge*, în unanimitate, cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

HOTĂRÂREA NEAGU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris la 10 noiembrie 2020, în temeiul art. 77 § 2 și art. 77 § 3 din Regulament.

Andrea Tamietti
Grefier

Yonko Grozev
Președinte

În conformitate cu art. 45 § 2 din Convenție și art. 74 § 2 din Regulament, la prezenta hotărâre se anexează opinia separată a domnului judecător Paczolay, la care aderă domnul judecător Grozev.

YGR
ANT

OPINIA SEPARATĂ A JUDECĂTORULUI PACZOLAY, LA CARE ADERĂ JUDECĂTORUL GROZEV

1. Îmi exprim respectul față de opinia majorității, însă am ajuns la o concluzie diferită în speță.

2. În prezenta cauză, majoritatea concluzionează că, în pofida marjei de apreciere de care dispune statul, autoritățile naționale nu și-au îndeplinit obligațiile pozitive care le revin în temeiul art. 9 din Convenție în ceea ce privește mesele servite reclamantului în Penitenciarul Brăila (pct. 44 din hotărâre). Această concluzie se bazează pe lipsa de justificare a diferenței de tratament între, pe de o parte, prima declarație privind apartenența religioasă, pentru care nu este necesar niciun document, și, pe de altă parte, eventualele modificări ulterioare. În opinia mea, legile și ordinele românești relevante respectă convingerile religioase ale deținuților, inclusiv în materie de alimentație. Pentru organizarea slujbelor religioase și pentru furnizarea unor alimente adecvate, deținuții trebuie să își declare apartenența religioasă. Această declarație este luată la intrarea lor în locul de deținere, fără a fi necesar niciun certificat (în acest sens). În acest context specific, această lipsă a cerinței de a furniza un certificat la momentul înregistrării inițiale a apartenenței religioase poate fi considerată un tratament mai favorabil, menit să faciliteze exercitarea drepturilor religioase în detenție, și nu o obligație care decurge din art. 9 din Convenție.

3. În dreptul român, în cazul schimbării confesiunii pe parcursul perioadei de detenție, nu este suficientă o simplă declarație a deținutului, întrucât aceasta trebuie să fie susținută de un document care să ateste apartenența persoanei în cauză la noul cult. Acest document de confirmare trebuie să fie emis de un reprezentant al cultului sau al asociației religioase în cauză. Această regulă este menită să permită stabilirea sincerității și a seriozității convertirii. Aceasta nu aduce atingere echilibrului dintre diferitele interese aflate în joc și nu constituie o sarcină disproporționată pentru deținut, deoarece, dacă practică religia la care s-a convertit, acesta se întâlnește în mod necesar cu reprezentantul (preotul sau imamul, de exemplu) confesiunii respective. Obligația de a furniza un act care să confirme apartenența religioasă în cazul unei schimbări ulterioare a confesiunii poate fi înțeleasă ca o măsură care garantează buna administrare a penitenciarelor, întrucât declarațiile frecvente și nejustificate de schimbare a confesiunii sunt de natură să cauzeze dificultăți administrației penitenciarului în ceea ce privește satisfacerea nevoilor religioase ale deținuților. Prin urmare, obligația în cauză nu poate fi considerată nerezonabilă în sine, atât timp cât pot fi luate în considerare situațiile individuale.

4. Este adevărat că, într-o serie de cauze care se înscriu în contextul penitenciar, Curtea a constatat o încălcare a art. 9. Cu toate acestea, caracterul serios și autentic al convingerilor religioase ale persoanei în cauză nu a fost

contestat în niciuna dintre aceste cauze. Astfel, în cauza *Jakóbski împotriva Poloniei* (nr. 18429/06, 7 decembrie 2010), Curtea a constatat încălcarea art. 9, în ciuda marjei de apreciere recunoscute statului pârât, din cauza faptului că autoritățile nu au asigurat un echilibru just între interesele autorităților penitenciare și interesele reclamantului, și anume dreptul acestuia de a-și manifesta religia, prin respectarea preceptelor budismului (*ibidem*, § 54). Cu toate acestea, este important să se sublinieze că, în prezenta cauză, Misiunea Budistă în Polonia a intervenit pe lângă autoritățile penitenciare în favoarea reclamantului, căruia i s-a permis să corespundă și să aibă conversații telefonice cu aceasta (*ibidem*, pct. 11, 14, 18). În cauza *Vartic împotriva României* (nr. 2) (nr. 14150/08, 17 decembrie 2013), Curtea a respins argumentul Guvernului potrivit căruia deținuții care se declaraseră inițial ortodocși și-au schimbat confesiunea pentru a primi o hrană de mai bună calitate. Reclamantul în cauză a prezentat în mod coerent modul în care practica religia sa budistă și, în cursul procedurii interne, instanțele naționale nu au pus la îndoială în niciun fel autenticitatea credinței sale (*ibidem*, pct. 46). Într-o cauză recentă, *Dyagilev împotriva Rusiei* (nr. 49972/16, 10 martie 2020), Curtea a examinat, din perspectiva art. 9 din Convenție, aprecierea care fusese realizată la nivel național cu privire la seriozitatea convingerilor reclamantului, în contextul unei obiecții pe motive de conștiință. Curtea a reafirmat principiul conform căruia, în cazul în care părțile contractante trebuie să respecte o obligație pozitivă care decurge din art. 9 din Convenție, nu este „fundamental în conflict cu libertatea de conștiință să se impună un anumit grad de justificare a credinței autentice și, dacă această justificare nu este furnizată, să se ajungă la o concluzie negativă” (*ibidem*, pct. 62).

5. În ceea ce îl privește pe reclamantul din prezenta cauză, la începutul detenției sale, acesta a declarat că aparținea Bisericii creștine ortodoxe. După trei ani, a declarat că s-a convertit la islam. Este adevărat că, în cazul religiei islamice, nu este necesar niciun act sau document special pentru a dovedi convertirea. În principal, musulmanii trebuie să-și dovedească apartenența la islam prin intermediul unui document atunci când doresc să realizeze pelerinajul la Mecca (*hadj*), deoarece numai musulmanii sunt autorizați să meargă la Mecca. Această „atestare a apartenenței la islam” este emisă după declararea credinței (*Shahada*) în fața imamului și a unor martori, o procedură simplă și rapidă. Reclamantul din prezenta cauză putea să furnizeze cu ușurință un astfel de document, după ce și-a declarat credința în prezența imamului și a unor martori. Întrucât reclamantul nu s-a plâns de imposibilitatea de a practica noua sa confesiune, probabil că acesta era în măsură să contacteze reprezentantul centrului islamic local; totuși, nu există nicio dovadă că a încercat să facă acest lucru.

6. În ceea ce privește cea de-a doua convertire (care ridică în sine îndoieli cu privire la seriozitatea și sinceritatea convingerilor sale religioase), reclamantul a declarat că a devenit un adept al Bisericii Adventiste de Ziua a

Șaptea. Dovada apartenenței la această confesiune este însoțită de un grad mult mai mare de formalism. Înainte de botez, persoana în cauză trebuie să parcurgă o lungă perioadă de învățare și să dovedească seriozitatea convingerilor sale. După botez, poate fi emis documentul necesar. Probabil că reclamantul și-a declarat interesul pentru această confesiune, dar îmi este greu să cred că a devenit în mod formal un adept al acestei Biserici; aceeași constatare se reflectă și în hotărârea instanței interne din 5 august 2016. Trebuie remarcat faptul că prescripțiile alimentare ale Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea nu sunt la fel de clare ca în cazul islamului. O alimentație sănătoasă este, fără îndoială, larg răspândită, vegetarianismul este destul de generalizat, dar nu exclusiv, iar adepții acestei credințe admit o distincție între animalele curate și cele necurate, în conformitate cu A Treia Carte a lui Moise (Leviticul), deși acest lucru nu este neapărat respectat cu strictețe.

7. Prin urmare, autoritățile penitenciare și judiciare române au respins cererile reclamantului pe motiv că acesta nu a stabilit caracterul serios al convingerilor sale. Nu este excesiv să se solicite prezentarea unui singur document în acest scop. În cadrul acțiunilor sale, reclamantul nu a menționat circumstanțe deosebite care l-ar fi împiedicat să obțină un astfel de document. În fapt, în pofida solicitărilor repetate din partea autorităților cu privire la certificarea convertirii sale, reclamantul nu a făcut nimic pentru a obține un certificat și nici nu a susținut vreodată că s-a confruntat cu obstacole materiale sau financiare în calea obținerii unui astfel de document. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 9 din Convenție.

8. Procedura urmată de autoritățile române a fost, de asemenea, conformă cu jurisprudența Curții.